

Angående torka och vattenbrist i världsarvet Södra Ölands odlingslandskap

Vi skriver till er igen med anledning av torkans och vattenbristens konsekvenser för Södra Ölands odlingslandskap. Ett världsarv är en kultur- eller naturmiljö som är så värdefull att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. År 1972 antogs världsarvskonventionen av FN-organisationen Unesco. Sverige undertecknade konventionen 1985 och har därmed åtagit sig att skydda de egna världsarven för all framtid. Sverige ansvarar för 15 av världens världsarv.

Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap är berättelsen om hur lantbrukarna i generation efter generation har skapat ett unikt odlingslandskap med radbyar, åkrar, sjömarker och alvarmarker. I dag fortsätter lantbrukarna att odla jorden och låta sina djur beta Stora alvaret och sjömarkerna. Tack vare lantbrukarna kan odlingslandskapet upplevas av nya generationer.

Unesco har pekat ut klimatförändringar som ett av de största hoten mot världens världsarv. De statsparter som anslutit sig till världsarvskonventionen ska anmäla händelser som antas kunna påverka ett världsarvs värden till Unescos världsarvscenter. Vi skriver till er med anledning av den torka som drabbat Södra Ölands odlingslandskap och vår oro för hur ett förändrat klimat kan påverka världsarvets värden. Länsstyrelsen Kalmar län har arbetat fram en fördjupad klimatanalys ”Klimatförändringar och världsarv. Södra Ölands odlingslandskap i ett förändrat klimat” som bifogas i den här informationen.

Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap är beroende av ett modernt lantbruk med djur för att kunna bevaras och utvecklas. Vi ser med oro på hur torkan och vattenbristen hotar världsarvets värden.

- År 2016, efter flera torra vintrar, sjönk grundvattennivåerna på Öland, liksom i stora delar av södra Sverige till historiskt låga nivåer. Vattenbrist och torka slog hårt mot lantbruksföretagen.
- Torkan sommaren 2018 var förödande med kraftigt reducerade skördar för lantbrukarna på södra Öland. I slutet av sommaren började också privata fastighetsägare och lantbruk med enskilt vatten drabbas av sinande brunnar. Det här är särskilt problematiskt för mjölkproducenter då denna verksamhet är mycket vattenberoende. Generellt ledde torkan till att flertalet av södra Ölands lantbrukare försattes i en ekonomiskt mycket svår situation.
- Sommaren 2019 inleddes med bättre skördar än föregående sommar men under sensommaren blev det återigen torrt, vilket gjorde att skördarna blev mindre än förväntat. På flera håll var foderförråden tomma på grund av 2018 års torka, vilket gjorde situationen än mer bekymmersam.
- Torkan 2022 slår extra hårt mot betesmarkerna i världsarvet, då de inte har återhämtat sig sedan 2018. Det är både sjömarker och alvarmarker som drabbas. Årets torka slår också mot foderproduktionen av vall och fodermjajs.

De kortsiktiga konsekvenserna av torkan och vattenbristen är redan här. Flera av betesmarkerna har torkskador, vilket gör att gräset har försvunnit och därför tvingas man minska på betestrycket, det vill säga antalet djur på samma areal. Betesdjuren är en förutsättning för den biologiska mångfalden och det öppna odlingslandskapet. Torkan medför även sämre skördar vilket minskar produktionen av foder till djuren. Konsekvenserna av flera års torka på södra Öland går ännu inte att förutse fullt ut och vi ser med stor oro på de förutsättningar som ett förändrat klimat kan komma att innebära.

Mörbylånga kommun har ett nytt vattenverk med teknik för användning av bräckt vatten samt återanvändning av industrins processvatten, parallellt pågår arbete med åtgärder för att hålla kvar vatten i landskapet. Trots insatser för att minska klimatförändringarnas konsekvenser ser vi att det inte kommer vara tillräckligt i framtiden.

Lantbruksföretagen är en förutsättning för det öppna och levande odlingslandskapet som är själva kärnan i världsarvet. Det är viktigt att Riksantikvarieämbetet har den här informationen med sig vid eventuella diskussioner med övriga svenska myndigheter och med Unesco.

Kalmar län 2023-01-04

Johan Blom

Vikarierande
landshövding
Länsstyrelsen
Kalmar län

Roger Gustavsson

LRFs representant i
världsrådet
Ordförande LRF Sydost
Lantbrukarnas
Riksförbund

Anna-Kajsa Arnesson

Ordförande
världsarvsrådet
Kommunstyrelsens 1:e
vice ordförande
Mörbylånga kommun

Länsstyrelsen
Kalmar län

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND

Mörbylånga
kommun